

ga' estan ben documentats en el baix-alemany mitjà (Lübben-Walther); i el gros *Mittelniederdeutsches Wörterbuch* de Schiller-Lübben ens mostra que no hi ha base per sospitar que siguin formes restituïdes o suposades (com han fet algunes vegades germanistes de la mena de Schade, Fick i fins Falk i Thorp), perquè *flecke* i *flicke* apareixen, amb context convincent, en cites de les més antigues cròniques de Pomerània. D'altra banda Gallée, *Vorstudien zu einem altniederdeutschen Wörterbuch*, va restituir un b-al. ant. *flüuca* a base de les formes *fluica* i *flukhe*, un poc alterades, que es troben en dos glossaris.

FLEUMA, i avui, en el sentit propi, més aviat FLEMES, pres del ll. *phlegma*, -*ätis*, 'mucositat, humors orgànics', i aquest, del gr. *φλέγμα*, -*ατος*, 'inflamació', 'mucositat' (que els antics creien causada per una inflamació), derivat de *φλέγω* 'jo inflamo, encenc'. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«Les compleccions són quatre, so és a saber: còlera, sanc, *fleuma*, malenconia --- los uns hòmens són colèrics, los altres sanguinis, los altres *fleumàtics*, e los altres melancòlics», Llull (*Doc. Pueril*, ed. Gili, p. 201); «una enfermetat que à nom *fleuma* salsa», *VidesR*, 186v2 (n. 19), traduïnt «*phlegma* salsum in tibia pateretur» (p. 562); «nuyl temps menges figures si no les obres primer, e guarda-t no sies gran fruyter jamés si vols viure sà e net de *fleuma*», Eiximenis (*Terç*, f° 178v); i en tractats remeiers: «es de tísic e promou-se de *fleuma* blanca que té en los rams del ventrel<1>» en el receptari valencià de Micer Joan, any 1466 (*BABL* VII, 328); «item sana la *fleuma* si és mesclat l'isop ab vin veyl» en un ms. de París que sembla de c. al S. xv (*DBal.*).

El tractament del grup hel·lènic *gm* com a *um* fou el propi dels mots semi-populars i fins hereditaris, des del llatí vulgar: és sabut que allà *sagma* es canvià en SAUMA (> fr. *somme*, cat. *somera*), que l'*Appendix Probi* corregia «*pegma*, non *peuma*» (n.º 85), que el gr. *φλεγμονή* apareix com a *fleumon* («est fervor stomachi» en St. Isidor, *Etym.* IV, 7.7), *σμάραγδος* com *smarauda* (> fr. *émeraude*, cast. *esmeralda* 'maragda', etc.).

En aquesta paraula la forma *fleuma* restà d'ús general en totes les accs. (primàries i secundàries) del mot, i de la rigorosament sàvia *flegma* no en sé notícies fins el 1695 (Lacav., el qual, però, encara li prefereix *fleuma*, però encara el *DTO*. i fins Lab. 1839 i 1864 no reconeixen més que *fleuma*); *flema* apareix ja en algun escr. Renaix.¹ i el *DOrt*. la consagra, omentent l'altra. Fins avui, però, *fleuma* ha restat ben viu en els sentits figurats i en certs derivats. Des dels meus primers anys he sentit encara molt corrent *fleuma f.* com a abstracte, en català comú i en la zona central, per a la qualitat de la persona que fa la seva amb un cert maquiavellisme, sense moure soroll; i a aqueixa persona se li diu un *fléumə* o, si és dona, una *fléumə*?

També s'usa, és veritat, i potser encara més, amb

el matís 'fat, flasc, sense gràcia', en particular parlant de dones: «les trobava bosqueroles y sense tracte, poc vistoses o *fleumes* y fades, y per consegüent, poc aperitives per a mon paladar una mica gastat per les picantors d'altres plats, mal que fossin aquests poc del meu gust», MVayreda (*Pury.* II, p. 70); amb l'altre matís: «aquella noia, a la qual havia estimat romànticament mentre s'hi havien oposat els seus pares, ja no li semblava una enamorada sinó una *fleumeta* que, junt amb els seus pares, complotava contra la seva llibertat», «—En tot se li coneix que no està content —va dir Teresa, fent-se la queixosa. —Em fa una pena tot això... exclamà Joan --- Hipòlit, davant la *fleumeria* de tots, anava a esclatar ---», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 500, 294).

Significat secundari 'peix, *Cepolida trachypterus*', mall., men. (*AlcM*; Bover, *Not. Isl. Mall.*, a. 1834, p. 23) sens dubte per l'aspecte mucós com el de tants peixos. En canvi 'ganivet per sagnar els animals ---', que *AlcM* troba a l'Alt i Baix Urgell, i Pol recull a la Vall d'Àneu (p. 18), és un mot d'etimologia diferent, provinent del ll. vg. *fleutomus*, gr. *φλεβοτόμος* (cpt. de *φλέψ*, *φλεβός* 'vena' amb *τέμνω* 'jo tallo, faig una incisió'), per al qual veg. *DCEC* (FLEME); en realitat no consta bé si el singular català és *fleuma* o *fleume*, que correspondria millor a la història del mot, car se sol citar en plural i sense article. En Cauliac (c. 1500) se cita una forma intermèdia entre aquesta i el cultisme radical: *fleubotomar* i *fleubotomia* amb variant *flobotomia*; Lab. 1839 porta una variant *flàmula*, alterat per pseudo-etimologia, en lloc de **flàumua* o **flà(l)oma*.

DERIV.: *Flemàtic* [S. XIX] i abans *fleumàtic* [Llull], del greco-llatí *phlegmaticus*: «L'ome *flemàtic* e gras vulria ésser delgat», *Contempl.*, 296.11; «om *flaumàtic*», *VidesR* (P, f° 60r2, n. 31, *fleumàtic* en el ms. B); «los *fleumàtics* són reposats e a vegades n'i ha que són madurs e a<s>seguts, mas són pereosos e mal nets, e grossers de enteniment», Eiximenis (*Terç*, cap. 428); «hom *fleumàtic* naturalment deu haver poc seny e deu ésser parahòs e dormidor, e deu ésser gros e fexuc, e deu haver la color blanca, e deu sovén escupir, e en son jovent deu ésser canut», *Breviari d'Amor* (*DBal.*); «dix colerós: / —si'l mal no sé, / com lo guarré? / —Adevinau, / tant hi pensau?, / bé sou mal pràctic, / més que *fleumàtic*! / àls dir no-us puc», JRoig (*Spill*, 5826).

Flemós, adjectiu. *Flemut*, *flemuda*. *Flemó* 'inflamació purulenta ---', abans *phlegmó*: «malalties: puagra, ronya, sarna, *flegmo*: inflammatio ex sanguine», OPou (*TbPu.*, 238), o [S. xv, o xvi?] *fleumon*, ll. vg. *fleumon* en mss. de St. Isidor, gr. *φλεγμονή* (veg. supra); *flemònic*, *flemonós*; en lloc de *flegmonia* es digué també, en forma alterada, *falgamonia* 'oftalmia purulenta' (Alcoati, S. XIV, cita en *AlcM*). *Flemis*, *anar* ~ 'anar cloc-piu, sense forces, amb escassetat de vida', men., o també *clemis* a Ciutadella (aquest alterat per contaminació del sinònim *cloc-piu*, *cloquejant*), Moll (*AlcM*, i *Misc. Alcover*), sens dubte relacionat amb *flemàtic* o *flemós* (però és clar pel sentit que res no